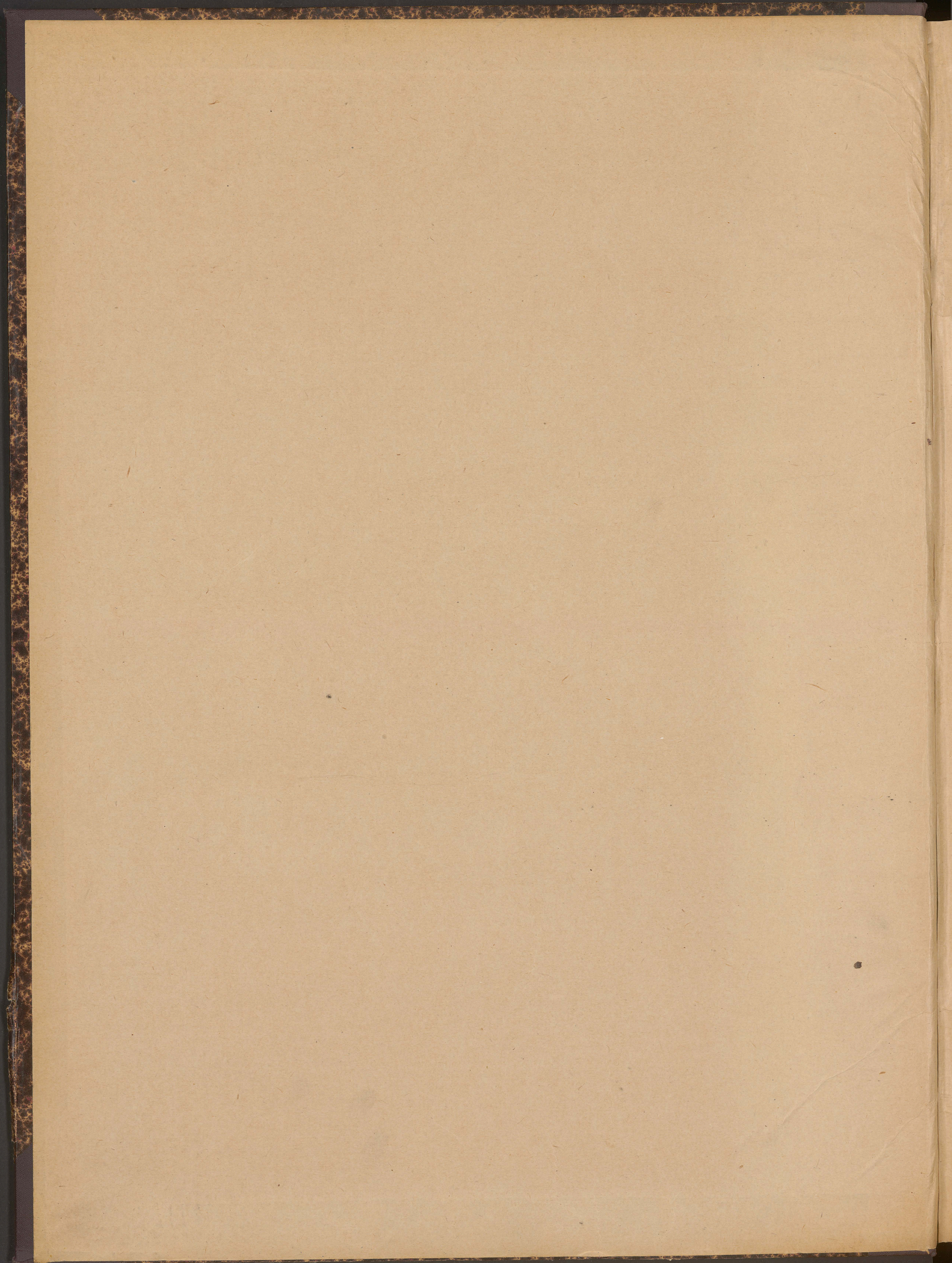
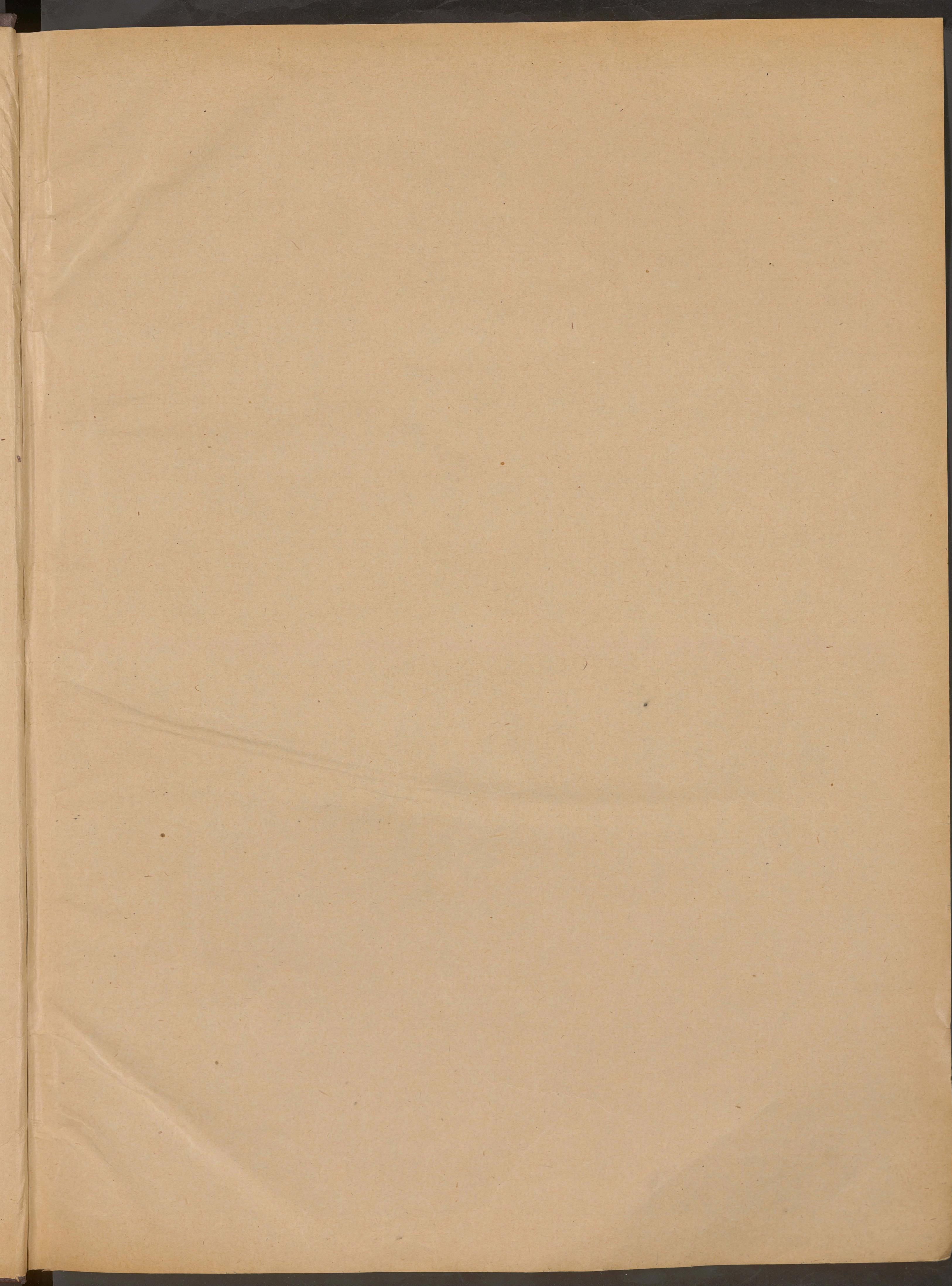
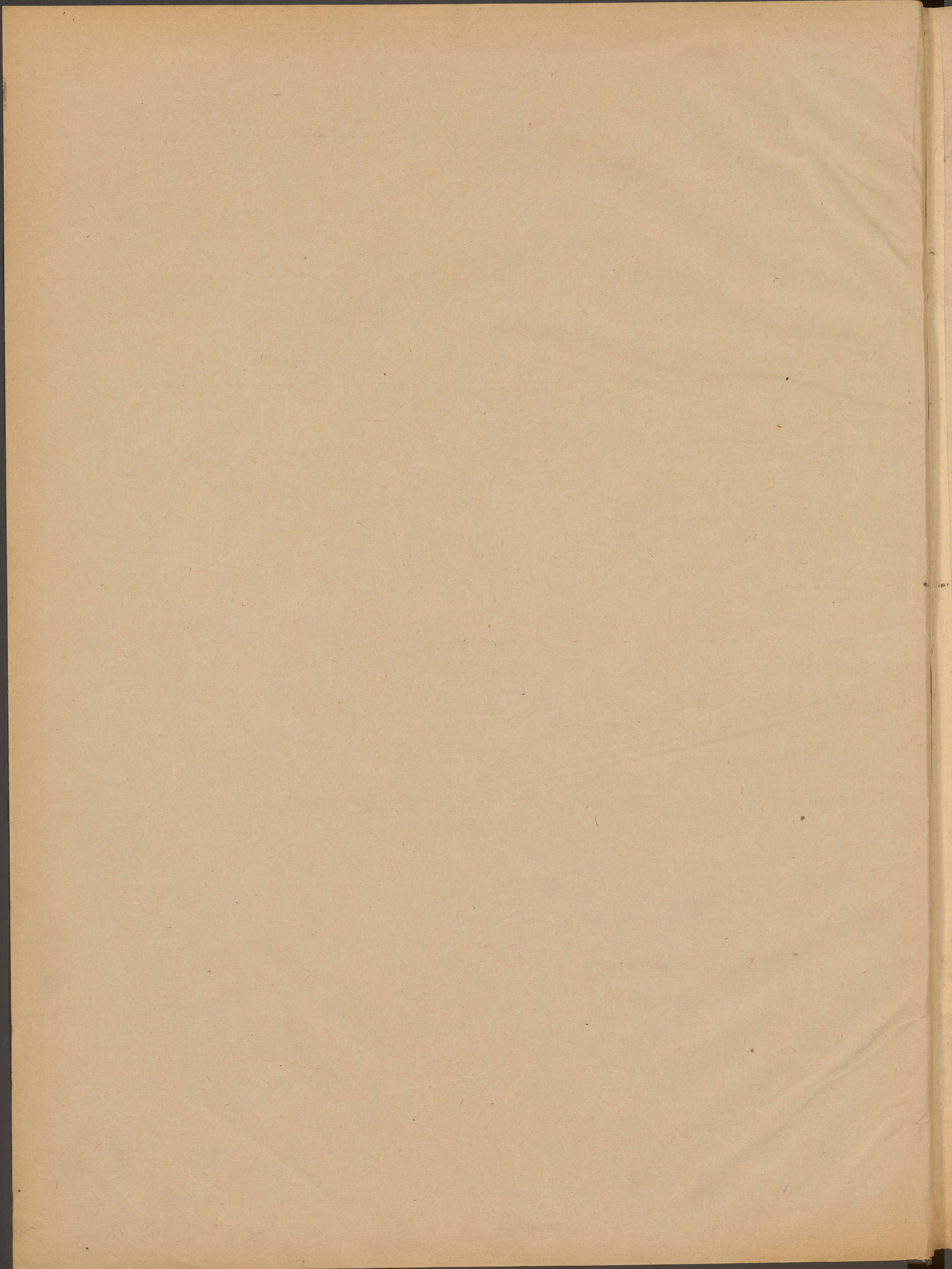

1358
L. VIII 1.

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է և տարեկանը
և 7 ամսականը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները ԱՄՆ \$67.5 40%:
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատները:
Մեր հասցեն՝ Тифлис, редакция „Мшакъ“
Сербиевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տեղի է ֆոն № 253.

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տոն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենիզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խաւարանի տեղաւորութիւն 20 կոպէկ:
Տպարանի տեղի է ֆոն № 67.

ԲԱՅՎԱԾ Է ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԳԵՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

1912 ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՌԱՍՈՒՆԵՐԻԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, 11 ամսականը՝ 9 ռ., 10 ամսականը՝ 8 ռ., 9 ամսականը՝ 7 ռ., 8 ամսականը՝ 6 ռ., 7 ամսականը՝ 5 ռ., 6 ամսականը՝ 4 ռ., 5 ամսականը՝ 3 ռ., 4 ամսականը՝ 2 ռ., 3 ամսականը՝ 1 ռ., 2 ամսականը՝ 55 կ. և 15 կ. պատի ծախք:
Ամերիկայի բաժանորդները պետք է վճարեն տարեկան 6 ռուբլի, ներքալայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ: Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի: Թիֆլիսյան բաժանորդները՝ 120 զրուբ:
Հասցեները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ Տիֆլիսի հասցեն, և մինչոչքան ժամանակ 40 կ. նամակագրութիւն:
Հին բաժանորդներին խնդրում է կայացնել փոխադրական քանակի վրա նախկին տպագրված հասցեն իր վրա ունեցած համարով:
Մեր հասցեն՝ ТИФЛИСЪ, Редакция „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal „MSHAK“.

ԱՊՐԱՆԻՔ ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2Է ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ“ ԳՐԱՍԵՆՆԱԿԻՑ

Ի նկատի առնելով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով ստեղծվում են մի շարք անհարմարական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենյակին հարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւարտվելու թիւերին ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղորդ օրինակ՝ գրելով հասցեները պարզ և ճշգրիտ:

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերության

Երանելի մեր հայրենիքի հարկաւորներ, Տիֆլիսի և Մանգլիսի ամենիզուով, շնորհակալութեամբ ընդունում է ԱՄՆ \$67.5 40% համար նույնիսկ գրաւով, միջոցներով և շրջով Ընկերութեան գրասենյակում (Արտասահմանից՝ հարաւորակ № 8 ս. տ.) խնամարար յնդրում է բարեխառն ունեւորներին օգնութեան հասնել թշուառներին: Ընդունվում են նաեւ նույնատեսակիներ փոխադրվելու թիւերի տեղի (ս. օ.) առ:

ԱՐՏԻՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՅՐՈՆ

ԵՐԱՌՆԱԿԱՆ, յունվարի 2-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԳՐԱՄԱՍԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԱՐ

ՏԻՖ. Օ. ՄԱՅՍՈՒՐԵԱՆԻ ԲԵՆԵՖԻԿԱՆ

Կը ներկայացնէ:
Առաջին անգամ հայ բնիկ վրա

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՑ ԴՈՒՐՍ

Դրամ 4 արանձանով, Գորգինի, Թարգմ. Վ. Բ. Տեր-Ղևոնդեանի
Մասնակցում են՝ Տ. ա. Գուրգենի, Զարէի, Ժամանի, Մարտիրոսի, Ծամբիկ, Սանդախանի, պ. պ. Արքիանի, Արիանանի II, Ասեւանի, Շահաթեանի և ուրիշներ:
Սկիզբն է ընկնելուն միջոց ժամը 8-ին:
Տեղերի գները տեղադրվում են:
Բեմի վրա՝ Յ. ԱՐԵՆԱՆԻ
Վարդիթեանի հերթապահ՝ անդամներ՝ Վ. Մամուկան, Տ. Յովհաննիսյան
1211. 2—2

ՇԵՐԵՎԱՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԺՈՂՈՎՐԻԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՐԱՆԿՈՒՄ ԱՆՈՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԻ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ. ԿԱՅՄԱԿԵՐՈՐԴ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՅԿՈՒՄ

Երանելի մեր հայրենիքի 2-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄ. ԸՆԿ. ԹԱՅՐԱՄԱՍԻԿ. ԽՈՒՄԱՐ

Մասնակցութեամբ ընդունվում են
Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

Կը ներկայացնէ Երանելի մեր հայրենիքի

ԱՅՈՒՆԻՎԵՐՍԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

ԴԵՎԵԼԼԱՐԻ

Մասկայի Կայսերական Համալսարանի
պետական խորհրդական պրոֆ. Տիֆլիսի
համալսարանում է. ժամ կատարած փորձա-
րից երեքշաբթի է. որ Փրանց-Պուրիսի խա-
կան դասն էր արագ, ուղիղ ներդրած
ի լուծող միջոց է. Փրանց-Պուրիսի չուրը
շատ հեշտութեամբ է գործածվում և ոչ մի
քաւ չէ պատճառում մինչև իսկ երկարատև
գործածութեան դէպքում:
(M. 190755) 1—1

ԵՐԱՌՆԱԿԱՆ

Ողջուն ձեզ, ընթերցողներ, նոր շը-
շանի նախադասութիւն:

Ողջուն մեր բոլոր գաղափարակից
բարեկամներին, որոնց համար թանկ
է հասարակական առաջադիմութեան
նպատակը:

Ողջուն այն անկողնի սրտացաններին,
որոնց համար ժողովրդական բարօրու-
թիւնը նախադասութիւն է և արագացում:

«Մշակը» այսօր հանդէս է գալիս
քառասունամյա գաղափարական մա-
քուր և ազնի գործունէութեան լուսա-
նաշնչի պատկով, անարատ իր բարոյա-
կան արժեքներով, անկողնի և իրագրի
իր արտայայտութեամբ, բեղմնավոր իր
հասարակական բարեշնչութեան ծրա-
գիւղիկներով, սովորել և երանգուն իր
գործնականութեամբ, անհիշելի և ան-
կաշառ իր գրական դիմագրութիւն:

Ինչպէս քառասուն տարի առաջ,
այնպէս և այսօր նա պատրաստ է կան-
խած ծառայելու հասարակական շա-
հերի օգտին, թանկ գնահատելով մա-
քունի ժողովրդի առանձնապատկանութիւն-
ները և մեծ պետութեան հանրային
բարգաւաճման նպատակը աշխարհայե-
ան հանգամանքները:

Քառասուն տարվա ընթացքում շատ
խոշոր և էական խնդիրներ հրապարակ
գրաւ են և խորապէս գրաւեցին
«Մշակի» ուղղութիւնը:

«Մշակը», իբրեւ հասարակական
խոշորագույն արտայայտութիւն, երբեք
չէ վարանաց իր սրբազան պարտաւա-
նութիւնները կատարել և հանդի-
սացաւ իր բոլոր գործունէութեամբ, իր ոչ-
միայն լիակատար գործակցութեամբ:
Չափազանց ծանր էր, յաճախ ճգնա-
ժամային լարումներ պահանջող էր
հասարակական պարտաւորութեան կա-
տարարումը. բայց «Մշակը» յանձն առաւ,
ամեն զրկանք և հաշտման իր արգար
գործը առաջ տանելու՝ առանց շեղվե-
լու դէպքի այն կողմեր, որոնք կատար-
վում էին հակահասարակական տար-
մերի և շահախնդիրների կողմից:

Այո, եթէ մենք ցանկանայինք հա-
մակերկրել ժամանակակից կեանքի
ներին, ազատ եղած կը լինէինք շատ
մանր և մաշող օրերից, գուցէ հասած
կը լինէինք մասնաւոր նպատակներին,
բայց դրանք կը լինէին դառնաճանա-
կան արարքներ այն տուր գաղափար-
ների առաջ, որոնց համար երբեք էլ
միայն հաւատարմի և անսխալ պիտոյ-
նեւ: Մենք երբեք և երբեք չը գնա-
ցինք այդ սպիտակ ճանապարհով, յանձ-
նառնելով միայն և միայն ազնի հա-
սարակական գործունէութեան ճանա-
պարհը, որքան էլ նա լինէր դժուարին
և խոշորագույն ժամանակակից:

«Մշակը» ծրագրեր ժամանակի ըն-
թացքում ընդարձակելով, խորացաւ
Գաղափարական և Լուսնային միաց
նախա, ճիւղաւորվելով նոր բեղմնա-
ւոր ընդհանրերի և հասանքների, որոնք
հանդէս եկան կենսակից գործունէու-
թեան և պարբերական ժողովրդական
կանգնի բոլոր կուսութեան և բա-
րոյական տարրերի ստեղծագործական
արտայայտութիւնը:

Մենք առիթներ կուսանանք խօսելու
այն գաղափարական և ընդարձակութեան
մասին, որոնցով ճշտացած և բեղմնա-
ւորված «Մշակը» այսօր գալիս է հա-
սարակական ուժեղ գործունէութեան
արարելու մեր ժողովրդի մէջ, և նպատակ
հասարակական մտածողութեան և գոր-
ծակցութեան համար լայն պրոպագանդա:
Մենք կուրաւորվենք ժողովրդական
առաջադիմութեան կենսակից ծրագրե-
րներ և հրաւեր կը կարգանք բոլոր ա-
նկողնի և ժողովրդական ոյժերին իրա-
կան գործով հանդէս գալ հրապարակ
և միանալ մեզ հետ բեղմնավոր կու-
սութեան նպատակներ իրականացնե-
լու համար:

Միևնոյն ժամանակ մենք կը շարու-
նակենք մաքառում մղել այն անար-

ժան, քառասունամյա խտրելի դէմ,
որոնցով հանդէս են գալիս մեր հասա-
րակական գործողների որոշ խաւեր և
շերտեր: Մեր մաքառումը փարսեցի-
ների, ծպտեալների, կեղծարարների
դէմ պէտք է հասարակական պահանջ
գործունէութեան, մաքառութեան, բիւրե-
ղացման գործողութիւնը:

Մեր հասարակութիւնը խեղդում է
քառասունամյա անարգ խտրելից և
փարսեցիկական համակերպութեան ուղ-
բերական կատակերգութիւնից:

Ազնուութիւն և շիտակութիւն—այն
ինչը պէտք է դառնայ հիմնական պա-
հանջ և վերջ դնի մեր ներկայ իրա-
կանութեան այն մեղմնող միջոցներին,
որ իբրեւ միջաւան լայնացնել է հա-
սարակական կանոնաւոր գաղափար
գործը:

Ազնուութիւն մեր շարժառիթների
մէջ, հարազատութիւն մեր գաղա-
փարների մէջ, անձնութեան մէջ—այն
մեր գործունէութեան մէջ—այն այն
դեկալտրոյ պայմանները, որոնցով
մենք կարող ենք էական աշխատել
ցոյց տալ մեր ժողովրդի առաջադիմու-
թեան գործին:

Այդ է թելադրում մեզ «Մշակը»
գաղափարական գործը 40-ամեակը:

Այդ է թելադրում նաև նոր շըշան
մասին:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մեզ՝ «Մշակին»
նուիրված գործողներին արված սրբա-
զան պատգամը:

Այն այդպէս առաջ կը գնանք նոր
շըշանում:

Այդ է հրամայում մ

յաղթանակով, որին հաջորդում է «Մշակը» տան-
ջանքները բոլոր անցնելով անհույս և
փառաբանական մանկանունը հնգ տարեկան
շանքներին:

Արշալույս Տեր-Յովսեփյան (մշա-
կան ընթերցող), տեր-Յովս. Տեր-
Յովսեփյան:

III

(Հեռագրով)

Չիքո, 31 դեկտ. 1911 թ.
Ծնորդաբերում եմ «Մշակին» մուտքն իր
գործունեության 40-րդ տարին:

IV

Բազու, 22 դեկտեմբերի 1911 թ.
Ծնորդաբերում եմ ընդամենը, բայց
և միշտ սովորում, միշտ համարձակում և
միշտ անվերջ «Մշակին» 40-ամեայ յոթե-
կանը և արտի խորքից մաղթում նրան ա-
մենայն առաջադիմություն:

«Մշակին» հրատարակիչ՝
Գր. աւ-Ե. Գրիգորյան:

V

Թեյալ, 23 դեկտ. 1911 թ.
Այսօր փոխադրվում ձեզ 20 ր., ինդրում
եմ մի օրինակ «Մշակ» լրագրի ուղարկեմ
մեր հասցեով Թեյալ: Ինչ միև օրինակ
«Մշակին» 40-ամեայ յոթեկանի առթիվ
ուղարկեցե՛ք կարճատև գեղարվեստական
լրագիր:

Յանկանում եմ ձեզ՝ «Մշակին» վարչին-
քի առջնությունը: Միևն այսօր բարձր
էք պահել և հառապում եմ, որ այսու-
հետև ևս բարձր էք պահում «Մշակին» ան-
մահ հիմնադրի յիշատակը: Մաղթում եմ,
որ փառաբան կերպով անցնի «Մշակին» և
50-ամեակը: Ստ. Անդրեասյան:

VI

Գորի, 26 դեկտ. 1911 թ.
Ծնորդաբերում եմ «Մշակին» 40-ամեակը
և ցանկանում եմ նրան շատ 40-ամեակներ
տանել՝ բարձր պահելով զարգացող աշխ-
րհի զարթոյնը, որ 40 տարի է ծածկանում է
«Մշակին» խնամքալից գլխին և որին 40
տարի է ինչ գնալիս հարուստ են ամեն կող-
մից, բայց չեն կարողանում ցած դնել:
Կեցցեն «Մշակին» ու իր խնամքալից
անդամներն և բոլոր աշխատակիցներն
Մարտիկ Մարտիկյան:

VII

Շիրվան (Պարսկաստան), 15 դեկտ. 1911 թ.
Ծնորդաբերում եմ պաշտելի «Մշակին»
40-ամեակը՝ ցանկանալով նրան երկար
կեանք և յարանալիցներ:

VIII

Այ. Գորգանյան
ԽՈՐԻՆ ԵՄԱԳԱՆՔՆԵՐ
ԵՆ ԵՆՈՐԶԱՆՈՐ ՆՈՐ-ՏԱՐԻ
ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՌԱԶՄԻՆԻ

«Մշակ»...
Սա պատմական ժողովրդի անուն մըն է, որ
կը հնչէ ամեն հայու ընթերց. առ նախա-
կան է և անաղարտ, առ անշուշտներու ու-
կան մըն է, բայց հոգովը հանգիստ, առ
անաղարտ ընթերց. մըն է, որ 40 տարեկան ըն-
թերց. շատ մը թշնամիներ է յուսանա-
նա մեկը և մնացել է իր զբոսով կանգուն:
Ես կենսագիր մէջ բազմ ունեցած չեմ
անմահ Արթուրներն տեսնելու, բայց կար-
ծեք զայն շատ անգամներ տեսնելու պատիւը
ունեցած ըլլամ:

1897-ին էր:
Թերեքայապատանի մասնաշաղկապ շա-
ղկապը կամայական զարգացում էր: Շատ մը
երկրաբանները մար հայրենիքից իր փախ-
նելին իմ ծնողներն ալ զին ուղարկեցին՝
բարեկամաց հետ՝ Թիֆլիս՝ 15 տարեկան
հասակին մէջ, այն մտադրութեամբ թէ՛
եթէ թերեքները վերանգն ապանան, թէ՛ ես
ողջ մնալով՝ մեր տան ապագայ հոգաբարձը
ըլլամ: Բայց, բարեբաղդաբար, այդ աղետը
չպատահեցաւ ծնողացս:

Թիֆլիսի զգալի վերելքը շարունակեցի ար-
հեստի երթելու Օր մը փողոցին անցած
ժամանակ, լրագրականները մը խառնութիւն
առաջ՝ բացի օտար թերթերէն հայերէն
ներ ալ տեսայ «Մշակ» և «Նոր-Դար»:
Առանց տատանման որոշուեցաւ զին-
քի «Մշակ» մը Այս առաջին համարին
թէ՛ շատ բան չհասկցայ, ամենանոյ
որ կողմապաշտ լեզուին ալ անմահ թէ՛
բայց կարծեմ այդ օրուին՝ սկսելով՝ ես
թանկարէն ընկեր մը և ուղեցոյց մը
գտած էի:

Օրական 15 կողմէ կը ստանային Պարզ
բան է, որ այդպիսի խնդրով օրական
տէր մէկը զգալաբար անին օր 5 կողմէ
թերթի տար Դիմելի խնամքալից անուն
և խնդրել, որ եթէ կարելի է, վերջին ինձի
«Մշակ» 3 կողմէնով առնու: Խնդրեց ար-
բայօթարքին ընդունուցաւ, և ես դարձայ
«Մշակին» 3 կողմէ բաժնետէր:

Անկէ հետք «Մշակին» ինձի ալ աւելի
սիրելի եղաւ: Կրկնակ օտարութեան միջոցին
հեռաւոր Ամերիկայի մէջ մինչև այն առ-
տիման, որ կարգադրով անոր պարբերաբար
ինձի զրկող համարները՝ տարբերու-
թեան զգալութիւնը նշանաւոր շարժով
թերթիցս կը դադարէ: «Մշակը» եղած է իմ
սիրելի, և ես անոր համարաւ համարելով:

Արեւմտ թղթ ինձի թող արտի մաղթելու
երկար կեանք «Մշակին» այժմեայ յարգելի
զինկարներուն, որպէսզի ապագային ես
շարունակեմ ակօսել և սերմանել այն վիճ-
արգաւարտներ, զորս որպէս սուրբ անուն
թողած է մեծ ուսուցիչ «Մշակին» հայրը՝
անմահ Արթուրներն:

IX

Խ. Յ. Մարտիկյան

«ՄՇԱԿԻ» ԵՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌՈՂՁԱ-
ՊԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Non multa, sed multum.

40 տարեկան մարտունակ կրի խառնուրդ
իշխանութեան դէմ, 40 տարի հոգաբարձու-
թեամբ դատարարակի, կրթի իր հայրենի
ժողովրդի բոլոր խառնուրդ 40 տարի այդ
հասարակութեան մէջ պարտաւոր պա-
րարտ հող, որպէսզի քաղաքակիրթ ազգի
գիտութեան ազգային վերջին ծառն և
պատուաւոր նշանը՝ մայրենի հայ անգա-
տանի մէջ, 40 տարի ամենայն համարու-
թեամբ աշխատել հայ ազգը եւրոպայա-
նացնել՝ անձ թէ ինչը կը մեզ ասու-
մը «Մշակին» 40 տարեկան անհամար էջերը...

Ազգայնական, երեսնակ մարտիկ, բարե-
փոխի բարձր, մաքուր և շիտակեղ
վարքերը, ներքին գէշ գոյն և նրա անոյ
մտքով հասարակութեան խնդիր, մարտի
զործը... և այս բոլորը մէջ մի անհատի
մէջ թէ մի ընտանիքի, մէջ մի հասարակու-
թեան, այլ մի ազգի ազգի վերաբերմամբ
— ալ մի մեծ հերոսութեան է և պա-
տուր պէտք է որ մի մեծ ազգապետ ուսու-
ցիչ լինի:

Այդ ուսուցիչը կրի «Մշակը» 40 ձեռ-
տարիներ ընթացքում մեր ազգի համար
խնայան մի ժողովուրդի կուտակույց
զորք է, ինչքան նա իր կեանքի ուղին
խառնուրդ տարածութեան մէջ է անցկացնում,
այնքան նա եմբակայ է լինում դանդաղ
վառ ոյժերի, դանդաղ վառարկար ազգի-
ցութիւնների, այնքան նա չարիքներով է
լինում շրջապատում:

Առողջապահութեան մի ժողովրդի հա-
մար պահպան հրեշտակի դեր է կատա-
րում:

Այժմ առողջապահութեան կանոնների
զործարկելը, կենսի մէջ նրանց տարա-
ծելու ընդունակութիւն ունենալը և աշ-
ղեցնելը՝ մի ժողովրդի կուտակութեան
թեան վաղապահութիւնն է դարձել:

Եւրոպական ազգերը մէկը միւսի հետ
մրցում են առողջապահութեան կանոնները
կատարելագործելու, նրանք՝ կենսի մէջ
անմիջապէս մտքներ և նրանցից ինչոյն
և շուտափոյթ արդիւնք ստանալու համար
եւ այդ՝ նրանց շատ հնչողութեամբ աշո-
ղում է:

Ինչպէս
Արդիւնք և եւրոպական ժողովուրդների
կուտակութեան մակերևութիւնը այնքան բարձր
է, որ նրանք հասկանում են առողջապա-
հական պայմանների մէջ զրկւած կենսի
նշանակութիւնը և իրանք էլ իրանց կող-
մից ամենայն լրջութեամբ և սիրով ու
պատրաստակամութեամբ օգտւում են դի-
տութեան ցոյց տուած ցուցմունքներից:

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քանի-քանի մի-
լիոնաւոր զոհեր են տուել դարեր ընթաց-
քում շնորհի այն խառնուրդ, որ պաշարել
ու կաշկանդել է նրանց հասկացողութեանը,
որովհետև նրանք՝ այդ ժողովուրդները զեւ-
մանք են աշխարհի ստեղծագործութեան
ժամանակակից անկուտակութեան
մակերևութիւնը զրա...

Եւրոպայում մեծ աշխարհ չկող կարող
գտնել այնպիսի համաճարակ հիւսալու-
թիւններ, որոնք Ամերիկայի համար ահարկու
պատճառ, Ամերիկայի պատճառ են հա-
մարում: Ժողովրդի խնդիր, ժամանակ
Ամերիկայի ժողովուրդները քան

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ. Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.